

Програма Додаткового вступного випробування з «Соціальної філософії» для вступників на навчання в аспірантурі НУБіП України за спеціальністю 033 «Філософія». К.: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2022 р.

Розробник: доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та міжнародної комунікації Додонова Віра Іванівна.

Вступники на освітньо-наукову програму «Філософія» для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 «Філософія», що не мають фахової освіти за спеціальністю «Філософія», складають письмовий екзамен з «Соціальної філософії».

Екзаменаційні білети розроблені на основі програми вступного випробування з «Соціальної філософії» для вступників на навчання в аспірантурі НУБІП України за спеціальністю 033 «Філософія» та відповідно до Правил прийому до аспірантури Національного університету біоресурсів і природокористування України (від 27 грудня 2019 р., протокол № 5).

Метою програми додаткового вступного іспиту є оцінювання рівня знань вступників з філософії, розуміння закономірностей та суперечностей розвитку історико-філософського процесу, загальної теоретико-методологічної підготовки та вміння пояснювати актуальні світоглядні проблеми сучасності, застосовуючи наявні знання.

Оцінювання вступника відбувається згідно з п.8.3 Правил прийому до аспірантури Національного університету біоресурсів і природокористування України (від 27 грудня 2019 р., протокол № 5).

Оцінювання вступників за питаннями білету здійснюються за 100-бальною шкалою за такою пропорцією:

письмова відповідь на екзамені з подальшою співбесідою – максимально 100 балів (50 балів за кожне з двох питань білету).

Таблиця відповідності отриманих балів, національній школі оцінювання:

Оцінка національна	Рейтинг вступника, бали
Відмінно	90-100
Добре	74-89
Задовільно	60-73
Незадовільно	0-59

Критерії оцінювання відповіді вступника на питання білету:

45-50 балів отримують за умови, що продемонстровано ґрунтовні знання та представлено розгорнуту та вичерпну відповідь на питання білету; засвідчено високі творчі здібності та розкрито зміст необхідних для вкладу проблеми категорій; підтверджено вміння користуватися основними історико-філософськими методами та показано розуміння наявних у сучасному соціокультурному бутті проблем та окреслено шляхи їхнього вирішення.

37-34 бали отримують за умови, що не виконано хоча б одна з вимог для отримання найвищого балу (18-20) або допущені помилки під час аргументації, які порушують логіку викладу матеріалу, зумовлюючи некоректні висновки під час відповіді.

15-36 балів отримують, якщо не виконано три вимоги для отримання найвищого балу (18-20); відповідь не розкриває зміст поставленого у білеті питання, аргументи та висновки наведені під час відповіді не прояснюють питання повною мірою, знання історико-філософської методології та категоріального апарату не відзначаються цілісністю.

0-14 балів отримують, якщо не виконано три і більше вимог для отримання найвищого балу (18-20), під час відповіді допущені істотні помилки, що призвело до неправильних висновків; вступник під час відповіді апелює тільки до власних переконань, а не авторитетних джерел; зміст відповіді демонструє незнання вступником необхідного для подальшої наукової роботи історико-філософського матеріалу.

ПРОГРАМА ДОДАТКОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЛОСОФІЇ»

Тема 1. Предмет соціальної філософії

Специфіка соціальної філософії як науки про суспільство. Предмет соціальної філософії. Феномен соціального та своєрідність соціального пізнання. Категорії соціальної філософії. Функції соціальної філософії. Розвиток предмета соціальної філософії в історії філософії. Основні проблеми соціальної філософії. Відмінність соціальної філософії від інших наук, що вивчають суспільство. Методологічні принципи соціальної філософії.

Суспільство і людина як об'єкти і предмети соціальної філософії. Соціальні закони: сутність, основні підходи, типи і функції. Індивідуальне і суспільне буття особистості.

Соціальна форма простору і часу як спосіб буття соціуму. Категорія соціальних відносин. Суспільство як система. Діяльність як спосіб існування соціального.

Тема 2. Історія соціально-філософської думки

Соціально-філософські ідеї Стародавнього Китаю і Древньої Індії. Конфуціанство як соціально-філософська концепція. Соціально-філософські ідеї класичного періоду античної філософії (Платон, Арістотель). Соціально-філософські ідеї середньовічної філософії. Вчення Августина Блаженного «Два гради». Соціально-філософські погляди Томи Аквінського. Соціально-філософські концепти в Біблії. Новий погляд на політику Н. Макіавеллі. Основні риси утопії на прикладі роботи Т. Кампанелли «Місто сонця». «Нова Атлантида» Ф. Бекона. «Утопія» Т. Мора. Новоевропейська соціальна філософія. Соціальна філософія Т. Гобса, Дж. Лока, Ж.-Ж. Руссо, П.А. Гольбаха. Просвітництво як соціально-філософський проєкт. Соціальна філософська думка в роботах представників німецької класичної філософії. Формування ідеї нації у філософії Й. Фіхте. Ідея громадянського суспільства в роботах Г.В.Ф. Гегеля.

Тема 3. Соціально-філософська думка XIX—XXI ст.

Соціальна філософська думка некласичної філософії XIX століття. Утопічний соціалізм (Ш. Фур'є, А. де Сен-Симон, Р. Оуен). Утилітаризм (І. Бентам, Дж. С. Міль). Позитивістська соціальна філософія і притаманна їй проблематика (О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм). Становлення і розвиток марксистської соціальної філософії та її проблематика. Соціальна філософія та ідеологія. Соціальна філософія і утопічна свідомість. Соціально-філософські погляди М. Вебера. Теорія еліт В. Парето. Проблеми соціальної мобільності у працях П. Сорокіна. Функціональний аналіз суспільства у працях

Б. Маліновського. Теорія соціальних форм Георга Зіммеля. Системно-функціональна парадигма Т. Парсонса. Критика капіталістичного суспільства у працях Г. Маркузе. Феномен одномірної людини. Проблема відкритого і закритого суспільства у творчості К. Поппера. Соціально-філософська проблематика у творах М. Фуко. Дослідження споживацького суспільства у філософії Ж. Бодрійяра. Х. Ортега-і-Гассет «Бунт мас». Феномен «здорового суспільства» у творчості Е. Фромма.

Тема 4. Соціально-філософський аналіз глобалізації

Шляхи суспільного розвитку. Еволюційний шлях. Революційний шлях. Причини соціальної революції. Типи і форми соціальних революцій.

Криза цінностей західної цивілізації ХХ ст. Модернізація та глобалізація розвитку суспільства. Особливості інформаційного суспільства (Д. Белл, А. Тофлер). Поняття і сутність глобалізації. Е. Гіденс «Вислизаючий світ: як глобалізація змінює наше життя». Характерні риси глобалізації. Основні сфери глобалізації. Інтеграція і диференціація – невід’ємні елементи глобалізації. Глокалізація. Історичні етапи розвитку глобалізації. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона. Мережеве суспільство за М. Кастельсом. Соціально-філософський аналіз глобалізації на основі роботи З. Баумана «Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства». Римський клуб і глобальні проблеми сучасності. Антиглобалізм. Ж. Ліотар «Ситуація постмодерну». Феномен метамодернізму (Л. Тернер).

Тема 5. Соціальна спільність як проблемно-тематична сфера соціальної філософії

Поняття соціальної спільноти. Підстави, ознаки та типології соціальних спільнот. Спільність, громада і суспільство. Типологія соціальних спільнот і типологія особистостей. Вікові спільноти. Принципи класифікації і типології. Діти, молодь, середній і старший вік: соціально-психологічні характеристики, зміст і значення кожного з вікових періодів в житті людини для суспільства. Соціальні бінарні опозиції.

Етнічні спільноти. Подібності та відмінності понять «етнос» і «нація». Культурні і політичні нації за Ф. Майнеке. Модерніська версія процесу націєтворення (Е. Гелнер). Уявні спільноти Б. Андерсона. Конструювання націй у творчості Е. Гобсбаума. Пасіонарна теорія етногенезу Л. Гумільова. Взаємодія етносів. Поняття етноцентризму. Раси і расизм.

Гендерна (статева) диференціація в суспільстві. Історичні форми гендерної організації життя суспільства. Жінка як суб’єкт історії: марксистський фемінізм й неомарксистські течії про переосмислення жіночого часу (Г. Маркузе, В. Брайсон та ін.). Сучасні уявлення про роль статей у суспільному житті. Статева дискримінація. Суфражизм. Фемінізм. Феномен «другої статі» у роботах С. де Бовуар. Радикальний фемінізм (А. Дворкін).

Тема 6. Засади суспільного розвитку

Пошуки рушійних сил суспільного розвитку. Суспільне виробництво. Продуктивні сили, виробничі відносини та їхній взаємозв’язок. Суспільне виробництво як єдність виробництва, розподілу, обміну та споживання. Власність і соціально-економічні (виробничі) відносини. Тип соціально-економічних

відносин, суспільно-економічний лад, спосіб виробництва, базис і надбудова, суспільно-економічна формація. Структура суспільно-економічного ладу. Продуктивні сили суспільства. Структура виробничих відносин.

Технологічні, суспільні, людські виміри матеріального виробництва, його структура. Технологічний спосіб виробництва. Техніка і технологічний детермінізм. Технічні революції. Технологічні відносини та інформаційні технології. Філософія техніки П.К. Енгельмейера: техніка як «реальна творчість». Технофілософія Жака Еллюля: етика «відмови від влади» техніки. Технофілософська концепція Л. Мемфорда: вчення про «мегамашини». Філософія техніки Х. Ортеги-і-Гассета: техніка як «виробництво надлишкового». Філософія техніки франкфуртської школи: культура, техніка, гуманізм Технофобія.

ПІДРУЧНИКИ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ПОСІБНИКИ РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Соціальна філософія: Історія, теорія, методологія. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – С. 552.
2. П'янзін С. Д. Основи соціальної філософії: навчальний посібник. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 152 с.
3. Соціальна філософія. Розділ 13. В кн.: Філософія: Навч. посібник / Ю.М. Вільчинський, Л.В. Северин-Мрачковська, О.Б. Гаєвська та ін. – Київ: КНЕУ, 2019. – С. 224-241.
4. Соціальна філософія. Хрестоматія: навч. посіб. Упорядники: М.Ю. Голянич, Ю.М. Москаленко. – Івано-Франківськ. Лілея-НВ, 2019. – 352 с.
5. Таран В.О., Зотов В.М., Резанова Н. О. Соціальна філософія: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
6. Social Philosophy. By Hans Fink. 2016 by Routledge. 130 p. <https://www.routledge.com/Social-Philosophy/Fink/p/book/9781138996243>

ПЕРШОДЖЕРЕЛА РЕКОМЕНДОВАНІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. 2 вид., перероб. К. : Критика, 2001. 272 с.
2. Арістотель. Нікомахова етика. К. : Аквілон-плюс, 2002. 480 с.
3. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. О. Кислюка. К. : Основи, 2000. 239 с.
4. Белл Д. Настання постіндустріального суспільства. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) / За ред. Л. Губерського. К. : Знання, 2009. С. 419-431.
5. Вебер М. Господарство і суспільство. К. : Всесвіт, 2012. С. 23-58, 184-216.
6. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посібн. / За ред. Л. Губерського. К. : Знання, 2009. С. 432-443.
7. Гердер Й. Мова і національна індивідуальність. Націоналізм. Антологія.

К. : Смолоскип, 2000. С. 37-46.

8. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. К. : Дух і літера, 2000. 600 с.

9. Еллюль Ж. Техніка, або виклик століття. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 228-236.

10. Козловський П. Постмодерна культура: суспільно-культурні наслідки технічного розвитку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 218-228.

11. Локк Дж. Два трактати про врядування. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посібн. / За ред. Л. Губерського. К. : Знання, 2009. С. 561-573.

12. Мак'явеллі Н. Державець. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посібн. / За ред. Л. Губерського. К. : Знання, 2009. С. 549-560.

13. Мамфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 236-239.

14. Мангайм К. Ідеологія та утопія. К. : Дух і літера. 2008. 370 с.

15. Маркузе Г. Ерос і цивілізація. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посібн. / За ред. Л. Губерського. К. : Знання, 2009. С. 470-478.

16. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. Эстетика. Философия культуры. М., 1991.

17. Ортега-и-Гассет Х. Бунт мас. Вибрані твори. К. : Основи, 1994. С. 15-90.

18. Платон Держава. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 7-26.

19. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги: В 2 т. К. : Основи, 1994.

20. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права. К. : Port-Royal, 2001. 583 с.

21. Сорокин П. Соціальна стратифікація і мобільність. Соціальна і культурна мобільність. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). К. : Знання, 2009. С. 444-456.

22. Хантингтон С. Зіткнення цивілізацій і перетворення світового порядку. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрестоматійні матеріали / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018. С. 391-446.

23. Шпенглер О. Присмерк Європи. Нариси морфології світової історії. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посібн. / За ред. Л. Губерського. К. : Знання, 2009. С. 587-596.

24. Ясперс К. Сучасна наука. Філософія науки. Навчальний посібник. 2-ге вид., виправлене та доповнене у двох частинах. Частина 2. Хрест. матер. / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ, 2018.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

1. Специфіка соціальної філософії як науки про суспільство.
2. Предмет соціальної філософії.
3. Феномен соціального та своєрідність соціального пізнання.
4. Функції соціальної філософії.
5. Основні проблеми соціальної філософії.
6. Суспільство і людина як об'єкти і предмети соціальної філософії.
7. Індивідуальне і суспільне буття особистості.
8. Суспільство як система.
9. Діяльність як спосіб існування соціального.
10. Основні сфери життєдіяльності суспільства.
11. Діяльність як засіб існування соціального.
12. Рушійні сили та суб'єкти суспільного розвитку.
13. Основні сфери життєдіяльності суспільства.
14. Соціально-філософські ідеї Стародавнього Китаю і Древньої Індії.
15. Конфуціанство як соціально-філософська концепція.
16. Соціально-філософські ідеї класичного періоду античної філософії (Платон, Арістотель).
17. Соціально-філософські ідеї середньовічної філософії.
18. Вчення Августина Блаженного «Два гради».
19. Соціально-філософські погляди Томи Аквінського.
20. Новий погляд на політику у філософії Н. Макіавеллі.
21. Н. Макіавеллі про природу політики, влади і моралі.
22. Соціально-філософська проблематика у роботі Т. Кампанелла «Місто сонця».
23. Новоевропейська соціальна філософія.
24. Соціальна філософія Т. Гобса.
25. Соціально-філософські погляди Дж. Лока.
26. Просвітництво як соціально-філософський проєкт.
27. Концептуалізація ідеї нації у філософії Й. Фіхте.
28. Ідея громадянського суспільства в роботах Г.В.Ф. Гегеля.
29. Соціальна філософська думка некласичної філософії ХІХ століття.
30. Утопічний соціалізм (Ш. Фур'є, А. де Сен-Симон, Р. Оуен).
31. Утилітаризм (І. Бентам, Дж. С. Міль).
32. Позитивістська соціальна філософія і притаманна їй проблематика (О. Конт, Г. Спенсер, Е. Дюркгейм).
33. Становлення і розвиток марксистської соціальної філософії та її проблематика.
34. Соціально-філософські погляди М. Вебера.
35. Теорія еліт В. Парето.
36. Проблеми соціальної мобільності у працях П. Сорокіна
37. Функціональний аналіз суспільства у працях Б. Маліновського.
38. Теорія соціальних форм Георга Зімеля.
39. Системно-функціональна парадигма Т. Парсонса.

40. Критика капіталістичного суспільства у працях Г. Маркузе.
41. Проблема відкритого і закритого суспільства у творчості К. Поппера
42. Соціально-філософська проблематика у творах М. Фуко.
43. Дослідження споживацького суспільства у філософії Ж. Бодрійяра.
44. Х. Ортега-і-Гассет «Бунт мас».
45. Феномен «здорового суспільства» у творчості Е. Фромма.
46. Особливості інформаційного суспільства (Д. Белл, А. Тофлер).
47. Хвилі цивілізаційного розвитку за Е. Тофлером.
48. Поняття і сутність глобалізації.
49. Характерні риси глобалізації (за роботою Е. Гіденса «Вислизуючий світ: як глобалізація змінює наше життя»).
50. Діяльність Римського клубу.
51. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона.
52. Мережеве суспільство за М. Кастельсом.
53. Соціально-філософський аналіз глобалізації на основі роботи З. Баумана «Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства».
54. Подібність та відмінність понять «етнос» і «нація».
55. Культурні і політичні нації за Ф. Майнеке.
56. Соціально-етнічні спільноти людей та тенденції їх розвитку.
57. Національна держава і громадянське суспільство.
58. Модерніська версія процесу націєтворення (Е. Гелнер).
59. Уявні спільноти Б. Андерсона.
60. Конструювання націй у творчості Е. Гобсбаума.
61. Жінка як суб'єкт історії: марксистський фемінізм й неомарксистські течії про переосмислення жіночого часу (Г. Маркузе, В. Брайсон та ін.).
62. Феномен одномірної людини (Г. Маркузе).
63. Сучасні уявлення про роль статей у суспільному житті.
64. Філософія техніки П.К. Енгельмейера: техніка як «реальна творчість».
65. Технофілософія Жака Еллюля.
66. Філософія техніки Х. Ортеги-і-Гассета.